

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

До 45-річчя заснування
кафедри української мови РДГУ

*Актуальні
проблеми
сучасної
філології*

МОВОЗНАВЧІ СТУДІЇ

Збірник наукових праць
Випуск XVI

*Наукові записки
Рівненського державного
гуманітарного університету*

Рівне–2008

ББК 81 Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії. Збірник наукових праць Рівненського
А 43 державного гуманітарного університету.
4 Вип. 16. – Рівне: РДГУ, 2008. – 174 с.
УДК
811.161.2

Ювілейний збірник, присвячений 45-річчю заснування кафедри української мови РДГУ, містить статті з актуальних проблем мовознавства, граматики, словотвору, лексикології, термінознавства, лінгвістики тексту, мовної освіти.

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів-філологів.

Редакційна колегія:

Головний редактор **Шульжук Каленик Федорович**,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української мови
Рівненського державного гуманітарного університету,
Дійсний член Академії наук вищої школи України

Члени редакційної колегії:

1. **Вихованець І.Р.**, член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту української мови НАН України (м. Київ).
2. **Гуйванок Н.В.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української сучасної мови Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича.
3. **Загнітко А.П.**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Донецького національного університету.
4. **Іваницька Н.Л.**, доктор філологічних наук, професор кафедри методики лінгвістичних дисциплін Інституту філології і журналістики Вінницького державного педагогічного університету ім. М.Коцюбинського.
5. **Кірілкова Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
6. **Кузьмич О.О.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
7. **Мандрик Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри методики викладання та культури української літератури Рівненського державного гуманітарного університету.
8. **Степанова О.І.** кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
9. **Тищенко О.В.**, доктор філологічних наук, професор, проректор з наукової роботи Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету.
10. **Шкарбан Т.М.**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Рівненського державного гуманітарного університету.
11. **Шульжук Н.В.**, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри методики викладання та культури української мови Рівненського державного гуманітарного університету.

Упорядник: Степанова О.І.

Друкується за рішенням вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 10 від 29 травня 2008 р.)

За точність і грамотність публікацій відповідають автори. Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12. Рівненський державний гуманітарний університет.
(вул. Остафова, 31; кафедра української мови)

ISBN 966-72-81-04-9

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2008.

Розділ І

Актуальні проблеми синтаксису

УДК 811.161.2'367.335

Каленик ШУЛЬЖУК

ПРОБЛЕМА МОДЕЛЮВАННЯ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

У статті розглянуті проблеми моделювання складного речення, обґрунтовано статус формально-граматичних і семантичних ознак у процесі встановлення моделей складного речення. Подано класифікацію моделей складних багатокомпонентних конструкцій, визначено основні форми їх реалізації.

Ключові слова: речення, модель речення, основна форма реалізації моделі, складне багатокомпонентне речення, формально-синтаксична структура, семантико-синтаксична структура.

У центрі синтаксичної науки перебуває система моделей (типів) речення. Її встановлення більшою чи меншою мірою лежить в основі усіх синтаксичних концепцій, що оперують поняттям речення. Проте спеціальних теоретичних досліджень у цій царині порівняно небагато, наявні різні тлумачення поняття моделі речення, помітний значний різнобій у термінології. Такий стан не може не позначитись на дослідженні конкретних типів простих і складних елементарних та неелементарних речень, особливо при спробах системного опису певного масиву конструкцій. Відсутність належного теоретичного опертя може привести до неадекватного тлумачення синтаксичних одиниць. Нерозв'язаність ряду питань на рівні складного елементарного речення зумовлює труднощі встановлення моделей складних багатокомпонентних речень, що засвідчують праці слов'янських, у т.ч. й українських, мовознавців.

У працях останніх десятиліть модель трактується як конструкція, структура, зразок, за яким побудована певна одиниця мови з одиниць нижчого рівня [10: 339]. Г.О. Золотова стверджує, що загальну модель мовного бачення людиною світу в цілому відображає система моделей речення [3: 3]. Моделі складного (елементарного і неелементарного) речення розглядаються як абстраговані зразки, що стоять за всіма реченнями, вживаними в мовленні [1: 119]. У працях українських мовознавців при з'ясуванні типології складного речення термін „модель” використовується рідко. А.П. Грищенко, досліджуючи

складносурядні речення, виділяє в межах єднальних складносурядних речень три структурно-семантичні моделі, у зіставно-протиставних – дві і розділових – дві [2]. Проблеми моделювання сполучникових складних багатокомпонентних речень розглядаються у наших працях [12; 13]. Саме на них ми будемо передусім спиратися у нашому дослідженні.

Мета статті – обґрунтувати поняття моделі складного елементарного і неелементарного речення, встановити моделі складних речень.

У сучасному українському мовознавстві за основу виділення загальних типів складного речення взято формально-синтаксичні ознаки. Формально-граматична класифікація складних речень будується з урахуванням експліцитності/ імпліцитності сполучників і сполучних слів між предикативними частинами складного речення. Це найбільш поверхневий рівень, який можна трактувати як абстрактно-синтаксичний. Цей рівень охоплює усі типи складних елементарних (сполучникові і безсполучникові) і неелементарних (сполучникові, безсполучникові, сполучниково-безсполучникові) складних речень.

Другий рівень формально-граматичної структури складного речення можна кваліфікувати як конкретно-синтаксичний. На цьому рівні виділяються сполучникові складні речення з урахуванням характеру синтаксичного зв'язку між предикативними частинами.

Семантико-синтаксична структура складного речення теж репрезентована двома рівнями, на першому з яких розглядаються лише ті сполучникові речення,

предикативні частини яких поєднуються семантичними сполучниками і сполучними словами (протиставні, умовні, цільові, причинові, допустові та інші сполучники). На цьому рівні аналіз речень не виходить за межі сполучника чи сполучного слова, а контекстуальна інформація виконує роль факультативної підтримки значення, носієм якого є сполучник. Залежність значення таких сполучників від контексту мінімальна, оскільки вони виступають як однозначні кваліфікатори певного відношення.

„Вихід” за межі сполучників і сполучних слів, залучення предикативних частин до встановлення семантичних відношень передбачає другий семантичний рівень, на якому виділяються типи безсполучникових елементарних і неелементарних речень (з однорідними і неоднорідними частинами). Ці конструкції співвідносні з складносурядними і складнопідрядними реченнями, які виокремлюють на другому формально-синтаксичному рівні.

Поняття моделі (структурної схеми) найчастіше застосовується до простого речення. Модель простого речення будується з урахуванням членів речення, передусім головних; другорядні члени звичайно розглядаються як поширювачі [6: 136–166]. У цілому трактування моделі простого речення не викликає особливих дискусій.

Значно рідше термін „модель” використовується при дослідженні складного речення, при цьому часто нема чіткої диференціації понять „типи речень”, „види речень”, „класи речень”, „розряди речень”, „моделі речень” та ін., не завжди враховуються багатоаспектні виміри складного речення, ієрархічні відношення у складному багатокомпонентному реченні. При цьому нерідко при характеристиці складних конструкцій ураховуються різнорівневі ознаки: складносурядні і складнопідрядні речення протиставляють безсполучниковим реченням, а не конкретним їх різновидам.

До елементарного складного речення найчастіше застосовується термін „структурна схема” – „абстрагований зразок, за яким будуються мінімальні конструкції складних речень того чи іншого типу” [8: 516]. Підкреслюється, що структурна схема складного речення ізоморфна структурній схемі

словосполучення і включає в себе необхідні і достатні конструктивні ознаки складних речень: 1) вид синтаксичного зв'язку, на основі якого утворюється складне речення, і його засоби; 2) характеристика предикативних одиниць, обов'язкових для того, щоб вони могли стати тією чи іншою частиною складного речення, побудованого за даною структурною схемою; 3) порядок частин складного речення [8: 517]. Українські мовознавці І.І. Слинко, Н.В. Гуйванюк, М.Ф. Кобилянська вважають, що „для виділення моделей складнопідрядних речень необхідно зважати на засоби вираження синтаксичних зв'язків, тобто на сполучники, сполучні слова, співвідносні слова, видо-часову і модальну співвіднесеність присудків, спеціальні частки, лексичні конкретизатори, порядок розташування складних частин тощо” [7: 438]. Отже, в основу виділення моделей складного елементарного речення переважно кладуться структурно-семантичні ознаки.

Проте, на наш погляд, слід підходити диференційовано до встановлення моделей складних елементарних і неелементарних, сполучникових і безсполучникових речень.

Якщо моделі простих речень будуються з урахуванням наявності відповідних членів речення, то моделі складних речень ураховують наявність предикативних компонентів та синтаксичних засобів зв'язку між ними (в сполучникових конструкціях) або ж семантики предикативних одиниць (у безсполучникових конструкціях). Таким чином, моделі сполучникових складних речень є формально-синтаксичними, а безсполучникових – структурно-семантичними. Складні сполучниково-безсполучникові речення, які завжди є багатокомпонентними, поєднують у собі формально-синтаксичні і структурно-семантичні ознаки.

Виділення моделей складних речень, на наш погляд, необхідно здійснювати на більш загальних рівнях опису формально-граматичної і семантико-синтаксичної структури складного речення. Тому визначати усі їх як структурно семантичні, з детальною диференціацією структурно-семантичних ознак, вважаємо недоцільним: у такому разі поняття моделі складного речення стає розмитим, чітко не окресленим;

очевидно, в такому разі маємо справу з варіантами моделі, з конкретною їх реалізацією.

Перший формально-граматичний рівень репрезентує два типи складних речень – сполучникові і безсполучникові, а також контаміновані сполучниково-безсполучникові конструкції.

Моделі сполучникових складних речень встановлюються на другому формально-граматичному (конкретно-синтаксичному) рівні, а складних безсполучникових конструкцій – на другому семантичному рівні.

По-різному трактують поняття моделі дослідники складних багатокомпонентних речень. Г.Ф. Гаврилова і Г.Ф. Калашникова, вважаючи складні поліпредикативні конструкції одиницями мови і мовлення, будують свої класифікації, ґрунтуючись передусім на розумінні моделей складних багатокомпонентних речень як одиниць мови, йдучи від мови до мовлення [1: 132; 4: 12–14]. Цілковиту рацію, на наш погляд, має Г.Ф. Гаврилова, говорячи про доцільність виділення моделей складних багатокомпонентних речень на найбільш абстрагованому рівні (йдеться про сполучникові конструкції): „На найбільш абстрагованому рівні моделі важливий лиш один – абстрактний рівень змісту ускладненої конструкції – характер граматичних – синтаксичних відношень (сурядних і підрядних) між певними компонентами, їхня залежна чи незалежна позиція, а також направленість синтаксичної залежності” [1: 125].

Інший погляд полягає в тому, що в складних реченнях ускладненого типу немає власних моделей. Вони становлять комбінацію кількох мінімальних конструкцій: в складному реченні ускладненої конструкції *Він каже, що нема книг, які йому потрібні* поєднані дві мінімальні конструкції складного речення: *Він каже, що нема книг* і *Нема книг, які йому потрібні* [8: 404]. На цій підставі робиться висновок, що у складному багатокомпонентному реченні наявні комбінації тих структур, що існують у мінімальних конструкціях складних речень [8: 516]. Тому в таких випадках ідеться не про одиниці мови, а про мовленнєві утворення.

Разом з тим і деякі дослідники складних поліпредикативних конструкцій вважають, що

елементарні складні речення і поліпредикативні складні конструкції реалізують ті самі структурні схеми складного речення, тільки в складних багатокомпонентних реченнях може реалізуватися кілька структурних схем, одна з яких (перша) є домінуючою [11].

З огляду на сказане можна виділити чотири класи складних речень, які включають відповідну кількість моделей.

Перший клас становлять елементарні складні речення, які охоплюють 4 моделі: 1) складносурядні речення; 2) складнопідрядні речення; 3) складні безсполучникові речення з однорідними частинами 4) складні безсполучникові речення з неоднорідними частинами.

Другий клас репрезентують сполучникові багатокомпонентні конструкції, які охоплюють 13 моделей: 1) складносурядні поліпредикативні речення; 2) складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю; 3) складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю; 4) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю; 5) складнопідрядні речення з однорідною супідрядністю і послідовною підрядністю; 6) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю і однорідною супідрядністю; 7) складнопідрядні речення з неоднорідною супідрядністю і послідовною підрядністю; 8) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю і однорідною супідрядністю; 9) складнопідрядні речення з подвійною (однорідною і неоднорідною) супідрядністю; 10) складнопідрядні речення з подвійною супідрядністю і послідовною підрядністю; 11) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю і подвійною супідрядністю; 12) складні речення з сурядністю і підрядністю; 13) складні речення з підрядністю і сурядністю.

Третій клас утворюють безсполучникові багатокомпонентні конструкції, які репрезентують 3 моделі: 1) складні безсполучникові багатокомпонентні речення з однорідними частинами; 2) складні безсполучникові багатокомпонентні речення з неоднорідними частинами; 3) складні безсполучникові багатокомпонентні речення з однорідними і неоднорідними частинами.

Четвертий клас складають сполучниково-безсполучникові речення, що включають 9 моделей: 1) складні речення з сурядністю і однорідною безсполучниковістю; 2) складні речення з сурядністю і неоднорідною безсполучниковістю; 3) складні речення з сурядністю і однорідною та неоднорідною безсполучниковістю; 4) складні речення з підрядністю і однорідною безсполучниковістю; 5) складні речення з підрядністю і неоднорідною безсполучниковістю; 6) складні речення з підрядністю і однорідною та неоднорідною безсполучниковістю; 7) складні речення з сурядністю, підрядністю і однорідною безсполучниковістю; 8) складні речення з сурядністю, підрядністю і неоднорідною безсполучниковістю; 9) складні речення з сурядністю, підрядністю і однорідною та неоднорідною безсполучниковістю.

Елементарні складні речення, що репрезентують перший клас, є базовими конструкціями, що лежать в основі трьох класів багатокомпонентних структур. Сурядний і підрядний зв'язки (окремо чи в різних поєднаннях) утворюють усі моделі сполучникових багатокомпонентних речень. Складні безсполучникові елементарні речення є базовими для безсполучникових багатокомпонентних утворень. Сполучникові і безсполучникові елементарні конструкції є основою сполучниково-безсполучникових структур.

Центральний клас поліпредикативних речень становлять сполучникові конструкції, які залежно від характеру синтаксичного зв'язку (тільки сурядний; тільки підрядний; комбінації їх) поділяються на монозв'язкові (з одним видом зв'язку) і полізв'язкові (з двома видами зв'язку). Перші охоплюють 5 моделей: складносурядні поліпредикативні речення, речення з послідовною підрядністю, речення з неоднорідною супідрядністю, речення з послідовною підрядністю і неоднорідною супідрядністю, речення з неоднорідною супідрядністю і послідовною підрядністю. Решта 8 моделей є полізв'язковими, їхні частини і компоненти поєднуються сурядним і підрядним зв'язками.

Моделі сполучникових багатокомпонентних конструкцій поліваріантні, що зумовлюється передусім кількістю предикативних компонентів, яка нерідко перевищує необхідне число для реалізації відповідної моделі. При цьому слід мати на увазі (цей чинник часто

не береться до уваги), що для ряду контамінованих конструкцій не є достатніми 3 предикативні одиниці: речення з послідовною підрядністю і неоднорідною супідрядністю, з неоднорідною супідрядністю і послідовною підрядністю, з подвійною супідрядністю, з однорідною супідрядністю і послідовною підрядністю, з послідовною підрядністю і однорідною супідрядністю реалізуються в чотирьох предикативних одиницях, а конструкції з послідовною підрядністю і подвійною супідрядністю, з подвійною супідрядністю і послідовною підрядністю – в п'яти. Отже, для семи моделей сполучникових багатокомпонентних речень мінімальна кількість предикативних компонентів перевищує три. Ураховуючи поліваріантність усіх моделей багатокомпонентних речень, доцільно виділити основні форми реалізації кожної моделі. Досліджуючи проблему варіативності, В.М. Солнцев вважає, що навіть у тих випадках, коли „використовується варіант без поняття інваріант, імпліцитно так чи інакше береться певна „точка відліку” для варіювання, дещо постійне...” [9: 32].

Основну форму реалізації моделі складних багатокомпонентних речень становить такий варіант, який включає мінімальне число предикативних компонентів, необхідних для існування даної конструкції, що пов'язані між собою відповідним синтаксичним зв'язком. Саме в основних формах реалізації, як підтверджує наш матеріал, реалізується більшість складних багатокомпонентних конструкцій, за винятком рідковживаних п'ятикомпонентних моделей з подвійною супідрядністю і послідовною підрядністю, з послідовною підрядністю і подвійною супідрядністю. До того ж моделі, основні форми реалізації яких репрезентовані чотирма-п'ятьма компонентами, набагато рідше реалізуються в мінімальній кількості компонентів, ніж трикомпонентні моделі. У даному разі наявна закономірність: чим більша довжина моделі, тим рідше модель реалізується в мінімальній кількості компонентів, і навпаки.

Центральними моделями сполучникових багатокомпонентних конструкцій є речення з послідовною підрядністю, однорідною супідрядністю, неоднорідною супідрядністю, сурядністю і підрядністю, які охоплюють, за нашими даними, близько 84% усіх

сполучникових поліпредикативних речень. Найбільш „ущільненими” є структури з неоднорідною супідрядністю: 96% цих речень становлять основні форми реалізації. Проте регулярно вживаються і варіанти центральних моделей, репрезентовані чотирма (в реченнях з неоднорідною супідрядністю), чотирма – п’ятьма (в реченнях з однорідною супідрядністю та послідовною супідрядністю), чотирма – сімома (в реченнях з сурядністю і підрядністю) компонентами. Наприклад: *І до болю в серці шкода цього старого двоповерхового купецького будинку, куди привезла тебе мама новонародженого, де минуло дитинство, де, власне кажучи, все життя минуло* (В. Собко); *Із-за товстих, оббитих клейончатою шкірою дверей, де засідала приймальна комісія, не долітало жодного звуку, і можна було подумати, що там нікого немає, якби не та обставина, що через десять-п’ятнадцять хвилин дівері відкривалися і звіти або вискакували в сльозах, або виходили з тихою щасливою посмішкою* (Григорій Тютюнник); *І полковий агітатор умів так поговорити, що бійцям ставала ясна перспектива, яка не затемнювалася навіть важкими воєнними буднями – найстрашнішим, що є на війні* (І. Багмут); *Дівчинка відкладає набік віночок, який плела, сидючи біля воза, встає і, переконавшись, що поблизу нікого нема, біжить до старого гіллястого дуба, що, мов сторожа, стоїть на узліссі* (М. Олійник).

Слід зазначити, що переважна більшість мовознавців обмежується дослідженням моделей, основна форма реалізації яких становить три предикативні одиниці, що спричиняє вилучення ряду конструкцій з чотирьох і п’яти компонентів, а також нерідко і варіантів трикомпонентних моделей. Тим часом „надлишкові” предикативні одиниці засвідчують деякі особливості варіантів поліпредикативних структур, глибину внутрішніх синтаксичних зв’язків і семантико-синтаксичних відношень між частинами і компонентами складних багатоконпонентних речень. Тому вважаємо слушною думку О.В. Падучевої, що обмеження опису багатоконпонентних речень заданим числом компонентів таке ж штучне, як штучним був би опис структури простого речення із заданим числом слів [5: 165].

З метою актуального членування модель у

мовленні може розвиватися, оформляючись у вигляді кількох самостійних речень. Отже, в такому разі не можна говорити про речення „від крапки до крапки”. Причому нерідко це можуть бути досить об’ємні структури, що збігаються з текстом. Наприклад: *Він був винен у всьому. І в тім, що курс долара впав на сорок процентів, але це не принесло ніяких покращень у зовнішній торгівлі. І що дефіцит торгового балансу просто жахливий. І що сільськогосподарські програми перебувають в катастрофічній стані. І що, попри процвітання північного сходу, решта країни втрачає сили і задихається. І що нафтова промисловість стікає кров’ю. І що серйозно хвора обробна промисловість. І що випускає дух металургія. І що корупція, безгосподарність і залякування тих, хто піднімає тривогу, стали ендемією* (П. Загребельний). Наведена конструкція містить вісім однорідних супідрядних компонентів, оформлених як окремі речення, деякі з них являють собою складні речення.

Такі конструкції найчастіше вживаються в художньому стилі, однак у цілому вони регулярно використовуються у публіцистичному і навіть науковому стилі. Наприклад: *Усе це є в „Твоїй зорі”, і все це не вичерпує її змісту. Бо проза українського романіста, майже завжди поетично згуцена, багата розмаїтим метафоричним змістом, тут постає особливо місткою й емоційною, пронизаною багатьма запитаннями і шуканням відповідей на них* (Л. Новиченко).

Третій клас репрезентують безсполучникові багатоконпонентні конструкції, що охоплюють три моделі, найпоширенішу з яких становлять речення з однорідними частинами, наприклад: *Шумлять сади, цвіте колосся, у серці найніжніший цвіт* (О. Підсуха). Досить поширену групу становлять такі структури, в яких компоненти є номінативними реченнями. Вони властиві передусім художньому стилеві, де вживаються в описах, у ремарках драматичних творів тощо, наприклад: *Садиба знайомих містилася на протилежній вулиці. Невеличкий дворик, хата з квітниками під вікнами, садок* (М. Олійник). Регулярно використовуються речення з однорідними і неоднорідними частинами, наприклад: *Поглянь: уся земля тремтить в палких обіймах ночі, лист квітці*

рвійно шелестить, траві струмок воркоче (О. Олесь). Багатокомпонентні конструкції з неоднорідними частинами спорядичні, наприклад: *У тебе виходить: набрав чоловік соломи у своєму хліві – вже вкрав* (Григорій Тютюнник).

Складні сполучниково-безсполучникові речення, що становлять четвертий клас складних речень, реалізуються в дев'яти моделях. За нашими даними, усі моделі цих конструкцій вживаються регулярно; при цьому провідним може бути як сполучниковий зв'язок, так і безсполучниковість. Наприклад: *Полтавським шляхом бій іде, видніється пожеар, а до села уже прийшов з сокирою тесляр* (М. Нагнибіда); *Зв'язок з Ростовом у Євгена налагодився через Сергія Наддачина: Микола писав братові, а той передавав йому* (В. Канівець). Проте не завжди ці структури можна чітко поділити на рівні членування, передусім ті, що складаються з великої кількості предикативних одиниць.

Отже, моделі складного речення встановлюються з урахуванням формально-синтаксичних ознак та семантики предикативних частин, при цьому сполучникові конструкції виділяються на формально-синтаксичній основі, моделі безсполучникових речень – за семантичними ознаками, моделі сполучниково-безсполучникових речень інтегрують у собі формально-граматичні і семантичні ознаки.

Вимагають глибшого дослідження моделі безсполучникових та сполучниково-безсполучникових конструкцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилова Г.Ф. Усложненное сложное предложение в русском языке. – Ростов-н/Д: Изд-во Рост. ун-та, 1979. – 228 с.
2. Грищенко А.П. Складносурядне речення в сучасній українській літературній мові. – К.: Наук. думка, 1969. – 155 с.
3. Золотова Г.А. Коммуникативные аспекты русского синтаксиса. – М.: Наука, 1982. – 368 с.
4. Калашникова Г.Ф. Многокомпонентные сложные предложения в современном русском языке. – Х.: Вища шк. Изд-во при Харьк. ун-те, 1979. – 159 с.
5. Падучева Е.В. О структуре многосоставных сложных предложений в русском языке // Лингвистические исследования по общей и славянской типологии. – М., 1966. – С. 141 – 165.
6. Русская грамматика: В 2 т. – М.: Наука, 1980. – Т.2. – 709 с.
7. Слинко І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. – К.: Вища шк., 1994. – 670 с.
8. Современный русский язык / Под ред. В.А. Белошапковой. – М.: Высш. школа, 1981. – 560 с.
9. Солнцев В.М. Вариативность как общее свойство языковой системы // Вопр. языкознания. – 1984. – №2. – С. 31 – 42.
10. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Укр. енциклопедія, 2000. – 750 с.
11. Уханов Г.П. О синтаксическом статусе полипредикативных сложных предложений // Науч. докл. высш. шк. Филол. науки. – 1984. – №3. – С. 38 – 43.
12. Шульжук К.Ф. Складні багатокомпонентні речення в українській мові. – К.: Вища шк. Головне вид-во, 1986. – 183 с.
13. Шульжук К.Ф. Моделі складних багатокомпонентних речень // Ономастика і апелятиви: Зб. наук. праць ДНУ. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – Вип.30. – С. 52 – 58.

РЕЗЮМЕ

В статті розглянуті проблеми моделювання складного предложения, обґрунтовано статус формально-граматичних і семантичних ознак в процесі визначення моделей складного предложения. Подано класифікацію моделей складних багатокомпонентних конструкцій, визначено основні форми їх реалізації.

ЗМІСТ

Розділ I. Актуальні проблеми синтаксису.....	3
Шульжук К.Ф. Проблема моделювання складного речення	3
Шкарбан Т.М. Часові параметри предикативних одиниць у складних конструкціях з однорідною супідрядністю	9
Давнюк С.В. Особливості використання засобів зв'язку у складних конструкціях з сурядністю і звичайною підрядністю	12
Щербачук Н.П. Функціонування суб'єктних синтаксем у семантично елементарному реченні	16
Шульжук Н.В. Фразеологізовані конструкції у структурі складного речення діалогічного мовлення.....	21
Ричагівська Ю.Є. Стилiстична багатозначність складних безсполучникових конструкцій у поетичному мовленні.....	25
Парфенюк Л.А. Словосполучення як будівельний матеріал для речення в сучасній малій прозі.....	28
Розділ II. Проблеми морфології та історії граматичних форм у слов'янських мовах.....	32
Мединська Н.М. Семантична диференціація прикметникової ознаки.....	32
Мандрик Н.В. Розвиток граматичної думки в Україні XIV–XVII ст	37
Кашуба Н.П. Варіативне керування дієслів родовим та знахідним відмінками в сучасній словацькій мові	41
Розділ III. Актуальні проблеми лексикології, лексикографії, діалектології, термінознавства.....	46
Вокальчук Г.М., Максимчук В.В. Семантичні особливості авторських лексичних новотворів поетів Рівненщини.....	46
Гаврилюк Н.В. Лексикографічне опрацювання індивідуально-авторських новотворів (на матеріалі інновацій неокласиків).....	50
Тимочко О.Б. Словник авторських новотворів у поезії Грицька Чубая.....	54
Адах Н.А. Прикметникові новотвори у словнику Василя Барки	57
Кірілкова Н.В. Діалектна фразеологія Рівненщини	61
Войцешук Л.А. Афористичні вислови в мові української класичної драматургії.....	63
Совтис Н.М. Польські письменники XVI–XIX ст. з етнічних українських територій і їх роль у збагаченні словникового складу польської мови за рахунок українізмів	66
Степанова О.І. Метафора у сфері сучасної терміносистеми.....	72
Жирик О.А. Модифікація семантичної структури стилістично транспонованих термінологічних одиниць.....	75
Павлова О.І. Музична терміносистема як об'єкт зіставних досліджень.....	81
Розділ IV. Актуальні проблеми лінгвістики тексту, зіставного мовознавства	89
Деменчук О.В. Методологія лінгвістики чуттєвого сприйняття: гносеологічні передумови експерієнціальної номінації.....	89
Сербіна Т.Г. Модифікація логоепістем у газетних текстах	92
Потапчук С.С. Реалізація якісних ознак моральної чистоти в паремійних одиницях англійської та української мов	96
Чеберяк А.М. Жанрово-стильові особливості відкритого листа.....	101
Розділ V. Проблеми мовної освіти та культури мовлення.....	108
Лещенко Г.П. Основні складові комунікативної методики роботи з текстом.....	108
Свірчук Т.І. Поняття компетентності та компетенції у працях сучасних педагогів та лінгводидактів	115
Крижанська О.М. Шляхи виховання та формування україномовної особистості	122
Антончук О.М. Аналіз дисертаційних досліджень із методики навчання орфографії.....	127

Мельник Л.Л. Мовленнєва компетенція студентів-філологів I курсу в умовах реалізації кредитно-модульної системи навчання	131
Олексієвець Л.С. Особливості використання лексичних одиниць у діловому мовленні.....	135
Кузьмич О.О. До проблеми вивчення складносурядних речень.....	139
Мушировська Н.В. Теоретичні засади формування вмінь сприймати усне і писемне мовлення.....	142
Бобрикова Ю.В. Формування поетичної культури як джерело засвоєння високих форм мовлення старшокласників	147
Вокальчук Є.Л. Актуальні проблеми культури мови в українському спортивному теледискурсі	152
Гетманчук Н.О. Комплексне вивчення прийменника як засіб формування мовно-мовленнєвої особистості студента	156
Шевчук Т.Б. Вивчення формально-семантичних відношень між твірною і похідною основами у ВНЗ	165

Наукове видання
Актуальні проблеми сучасної філології.
Мовознавчі студії
Збірник наукових праць
Випуск XVI

Упорядкування та наукове редагування
Степанова О.І.

Технічний редактор
Литвак А.М.

ББК 81 Актуальні проблеми сучасної філології. Мовознавчі студії. Збірник наукових праць Рівненського
А 43 державного гуманітарного університету.
4 Вип. 16. – Рівне: РДГУ, 2008. – 174 с.
УДК
811.161.2

Здано до набору 14.10.2008. Підписано до друку 29.05.2008.
Формат 70x100¹/₁₆.
Папір офсетний. Друк на різнографі.
Гарнітура Times New Roman Cyr.
Умовн. друк. арк. 13,4.
Тираж 300 прим. Зам. 57/1.

Видавничі роботи: редакційно-видавничий відділ РДГУ
33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.
Адреса редакції: м. Рівне, вул. Остафова, 31; кафедра української мови